

УДК 006.4:687.157(477)

АРТЮХ Т.М., САВІЦЬКА Л.І.
Національний університет харчових технологій

СТАН СИСТЕМИ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОДЯГУ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Мета. Дослідити та проаналізувати актуальні проблеми реформування системи технічного регулювання спецодягу та засобів індивідуального захисту в Україні та на міжнародному рівні.

Методика. У статті використано методи дослідження стандартизації процесів.

Результати. В роботі досліджено питання розвитку системи технічного регулювання продукції спеціального призначення зокрема спецодягу та засобів індивідуального захисту.

Наукова новизна. Визначено структурний зв'язок елементів системи технічного регулювання спецодягу та засобів індивідуального захисту в Україні.

Практична значимість. Досліджено рівень гармонізації стандартів у виробництві засобів індивідуального захисту та встановлено, що стандартів ГОСТ є значно більше ніж ДСТУ EN.

Ключові слова: спецодяг, засоби індивідуального захисту, система технічного регулювання, метрологія, оцінка відповідності, стандартизація.

Вступ. Серед основних функцій спецодягу найголовнішою є збереження здоров'я людини, шляхи створення прийнятних умов для високої працездатності в агресивних умовах та захист від негативного впливу навколишнього середовища. Порушення цих умов може викликати значні зміни функціональних систем людини, а саме: серцево-судинної, нервової, дихальної, ендокринної та ін..

В директиві ЄС № 89/391/РАДИ ЄЕС «Про введення заходів, що сприяють поліпшенню безпеки та гігієни праці працівників на виробництві» під засобом індивідуального захисту визначено «засіб, призначений для носіння або утримання працівником з метою його захисту від одного або більше ризиків, що загрожують його безпеці і здоров'ю в процесі праці, а також будь-яке доповнення або приналежність, призначені для цієї мети [6].

На українському ринку представлено більше десяти найбільших підприємств-виробників одягу спеціального призначення в Україні, частка виробництва яких становить 40%, решта – маленькі ательє та посередники. Робочий одяг представлений в Україні як імпортного, так і вітчизняного виробництва. За словами фахівців, вітчизняна продукція, безперечно, займає велику частку ринку (за деякими оцінками - до 90% у кількісному вираженні), що пов'язано з більш прийнятною ціною конкурентоспроможністю. Проте останнім часом фахівці відзначають тенденцію зниження цін на імпортну продукцію, що логічно пояснюється прагненням імпортерів збільшити займану ними частку ринку.

За оцінкою спеціалістів, сьогодні переважна більшість робочого одягу шиться з імпортних тканин, а частка спецодягу, пошитого з продукції українських виробників, складає всього 10-15%. Основна частка імпортних тканин, надходить з Росії, Білорусі, Польщі, Голландії, Кореї, Гонконгу, країнах Середньої Азії та інше.

Постановка завдання є дослідження та аналіз актуальних проблем реформування системи технічного регулювання спецодягу та засобів індивідуального захисту в Україні та на міжнародному рівні.

Результати дослідження. Визначення категорії «технічне регулювання» надано у ст. 1 Закону України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності»: «...технічне регулювання – правове регулювання відносин у сфері встановлення, застосування та виконання обов'язкових вимог до продукції або пов'язаних з нею процесів, систем і послуг, персоналу та органів, а також перевірка їх дотримання шляхом оцінки відповідності та/або ринкового нагляду».

Затверджені Верховною Радою у цьому році проекти законів України «Про стандартизацію», «Про метрологію та метрологічну діяльність», «Про акредитацію органів з оцінки відповідності», надають можливість побудувати систему технічного регулювання в Україні, успішним прообразом якої є ЄС. У затверджених законах «Про стандартизацію» та «Про метрологію та метрологічну діяльність» йдеться про центральний орган виконавчої влади (ЦОВВ), що формує політику та ЦОВВ, що реалізує політику у визначених законами сферах. Сьогодні затверджено орган національної стандартизації, яким є ДП УкрНДНЦ, який повинен зреалізувати державну політику у сферах стандартизації, метрології та підтвердження відповідності. Це принаймні не протирічить, перш за все, вимогам ЄС та світовій практиці.

Державне підприємство Український науково-дослідний та навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості (ДП «УкрНДНЦ») допомагає підприємствам та організаціям усіх сфер діяльності у розроблянні та впровадженні (з подальшою сертифікацією у будь-яких органах з сертифікації) сучасних систем менеджменту, а саме: управління якістю (ISO 9001) та екологічного управління (ISO 14001) [10].

Ці питання, особливо у питаннях їх відповідності відносяться до компетенції спеціалізованих лабораторій. Сьогодні існує лише 2 лабораторії, які займаються випробуванням спецодягу та засобів індивідуального захисту, акредитованих на відповідність вимогам ДСТУ ISO/IEC 17025, що підпорядковуються ДП «Укрметртестстандарт» [2]:

❖ Лабораторія аналітичних досліджень та випробувань продукції науково-технічного центру підтвердження відповідності, стандартизації та випробувань продукції легкої промисловості і засобів індивідуального захисту Державного підприємства Всеукраїнський державний науково-виробничий центр стандартизації, метрології, сертифікації та захисту прав споживачів;

❖ Аналітично-дослідна випробувальна лабораторія «Текстиль-ТЕСТ» Головного науково-дослідного інституту метрології, сертифікації та управління якістю в структурі Київського національного університету технологій та дизайну.

Активно працювало і НААУ (Національне агентство з акредитації України), яке підписавши угоди ІЛАС МРА забезпечило визнання системи акредитації України та результатів діяльності акредитованих НААУ органів у сфері дії міжнародного стандарту ISO/IEC 17025 «Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій» на міжнародному рівні. Сьогодні НААУ акредитовано 416 діючих випробувальних та 17 діючих калібрувальних лабораторій [5].

Однією із головних складових системи технічного регулювання є метрологія. Метрологія – це наука про вимірювання, методи забезпечення їх єдності та способи досягнення необхідної точності. Національний науковий центр "Інститут метрології" ЦОБМ у сфері уповноваження (атестації) виконує такі функції: здійснює науково-методичне забезпечення робіт з уповноваження на проведення атестації методик виконання вимірювань та атестації на проведення калібрування засобів вимірювальної техніки. За даними «Інституту метрології» в Україні існує 63 діючих калібрувальних лабораторій атестованих на проведення калібрування засобів вимірювальної техніки для підприємств та організацій станом на 01.07.2014 року.

Вирішенню питань відповідності спецодягу забезпечує запровадження систем управління якістю ДСТУ ISO 9001-2001 на підприємствах, що особливо актуально сьогодні, коли Україна, ставши членом СОТ, має обов'язки забезпечити відповідний контроль за якістю та безпечністю товарів, що виробляються на експорт та імпорт [2].

З цією метою в Україні затверджено і Технічний регламент засобів індивідуального захисту. Цей Технічний регламент визначає вимоги до рівня безпеки засобів індивідуального захисту, проведення процедури оцінки відповідності таким вимогам, встановлює правила маркування зазначених засобів та введення їх в обіг. Відповідно до нього засіб захисту повинен забезпечувати належний ступінь захисту від небезпеки і мати таку конструкцію, що у передбачуваних умовах експлуатації забезпечує максимально можливий рівень захисту користувача засобу, який може без ускладнень провадити пов'язану з ризиком діяльність.

В Україні розроблення національних стандартів здійснюють на добровільній основі, застосування яких може сприйматися як доказ відповідності продукції вимогам «Технічного регламенту з підтвердження відповідності засобів індивідуального захисту» [7].

Порівнюючи вітчизняний технічний регламент засобів індивідуального захисту з Директивою №89/686/ЄЕС «Про наближення законодавств держав-членів щодо засобів індивідуального захисту», можна зробити висновок що український технічний регламент є лише віддалено наближеним до тих норм та вимог, які встановлені в європейських державах [6].

Основними законодавчо-правовими документами, щодо безпеки продукції легкої промисловості що стосуються індивідуального захисту є: Закони України: «Про захист прав споживачів», «Про підтвердження відповідності», «Про розроблення та застосування стандартів, технічних регламентів та процедур оцінки відповідності», «Про санітарно-епідеміологічне благополуччя населення», а також Технічні Регламенти: щодо безпеки продукції, щодо безпеки засобів індивідуального захисту, щодо маркування продукції; Перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні; ДСТУ 3413-96 «Порядок проведення сертифікації продукції», «Порядок сертифікації продукції легкої промисловості», інші нормативні документи на конкретну продукцію.

Постачання товарів спеціального призначення в режимах експорту-імпорту вимагає наявність гармонізованих стандартів, які відповідають європейському законодавству. Європейська система Гармонізованих стандартів передбачає, що стандарти загальноєвропейського рівня можуть розробляти три органи стандартизації: Європейський

комітет стандартизації (ЄКС – CEN); Європейський комітет електротехнічної стандартизації (ЄКЕС – CENELEC); та Європейський інститут телекомунікаційних стандартів (ЄІТС – ETSI).

За даними ДП «УкрНДНЦ» сьогодні в Україні діють 152 стандарти по засобам індивідуального захисту, які у разі добровільного застосування є доказом відповідності продукції вимогам Технічних регламентів.

В тому числі, 64 чинних стандарти по контролю якості спецодягу, із них ДСТУ ISO – 9; ДСТУ – 5; ДСТУ ГОСТ – 2; ДСТУ EN (та ДСТУ ENV) – 27; ДСТУ ENISO – 20; та ДСТУ ІЕС – 1 стандарт. Це вказує на те, що відсоток гармонізованих стандартів є мізерним для такої великої галузі легкої промисловості. Перелік нормативної документації за критеріями захисту спецодягу поєднує такі документи як ГОСТ та ДСТУ EN.

Таблиця 1

Перелік нормативних документів введених до переліку за критеріями захисту

Категорія захисту	ГОСТ	ДСТУ EN
Захист голови	12	1
Захист від падіння з висоти	5	7
Спеціальний одяг	74	34
Спеціальне взуття	40	23
Захист рук та передпліччя	20	2
Захист органів дихання	26	41
Захист органів слуху	3	5
Захист органів зору	6	9
Захист від радіаційного випромінення	1	1
Дерматологічні засоби	1	-

Виходячи з даних наведених у таблиці видно, що стандартів ГОСТ є значно більше ніж ДСТУ EN, що свідчить про те, що в Україні на сьогоднішній день залишаються діючими застарілі стандарти бувшого Радянського союзу.

Головною проблемою системи стандартизації є використання занижених показників якості товарів, які в Україні розроблені підприємствами-виробниками окремо для своєї продукції і зазначені як ТУ (технічні умови), але загального доступу до цих документів немає [3].

Роботу в напрямку розробки та гармонізації стандартів з європейськими щодо безпеки промислової продукції та засобів індивідуального захисту працюючих ведуть в Україні 2 технічні комітети: Київський державний науково-дослідний інститут текстильно-галантерейної промисловості (КДНДІТГП); Національний науково-дослідний інститут охорони праці (ННДІОП) МНС України.

Недостатня кількість діючих на території України технічних комітетів свідчить про те, що спецодяг та засоби індивідуального захисту не мають належної значущості та вагомості на рівні галузевих відомств, що є недопустимим [1].

Нагляд за безпечністю та відповідністю нехарчової продукції вимогам технічних регламентів здійснюється шляхом державного ринкового нагляду відповідно до Законів України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» та «Про загальну безпечність нехарчової продукції», які розроблені на основі Регламенту ЄС 765/2008, Директиви 2001/95/ЄС та Рішення 768/2008 [6].

Слід зазначити, що країни ЄС підписали Директиву «Про загальну безпечність продукції», що передбачає існування системи попередження про небезпечні для споживачів товари – системи RAPEX Директиви 2001/95/ЄС (Директиви про загальну безпеку продукції), яка забезпечує прискорений обмін інформацією між країнами - членами ЄС та Європейською комісією. Тому Україна маючи на меті перехід на європейську систему державного ринкового нагляду за безпекою продукції першочергово повинна підписати директиву про систему RAPEX.

Висновки. Розглянувши проблеми вдосконалення системи технічного регулювання спецодягу в Україні ми дійшли наступних висновків:

1). Зважаючи на науково-технічний прогрес спецодяг та засоби індивідуального захисту повинні відповідати вимогам вітчизняних та міжнародних стандартів. Спецодяг постійно повинен піддаватися модернізації, удосконаленню, перевірятися на якість та безпечність, оскільки це головним чином впливає на здоров'я та працездатність робітників. Слід зазначити, що закордонний спецодяг має кращу якість, відтак нашим вітчизняним виробникам потрібно удосконалювати та використовувати якісний матеріал для пошиву спецодягу та засобів індивідуального захисту.

2). Державі потрібно удосконалити систему ринкового нагляду. Принципи, за якими здійснюється державний нагляд за дотриманням стандартів, норм, правил, не відповідають європейським.

Незважаючи на задекларовану добровільність застосування стандартів, які не визначають показників безпеки, вони залишаються обов'язковими для вітчизняних товарів, тому що вони охоплені технічними регламентами. Потрібно пришвидшити гармонізацію європейських та міжнародних стандартів.

3). Потрібно розширити та збільшити кількість технічних комітетів щодо роботи в напрямку відповідності спеціального одягу в Україні.

Список використаних джерел

1. Бичківський Р. Г. Метрологія, стандартизація, управління якістю і сертифікація : навч. посіб. / Р. Г. Бичківський, П. Г. Столярчук, П. Р. Гамула. – Львів : Вид-во нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2002. - 578 с
2. Голінка І. М. Розвиток стандартизації на міжнародному, регіональному та національному рівнях / І. М. Голінка // Стандартизація, сертифікація, якість. — 2009. — № 1. — С. 11—17.
3. Дятлова В. В. Гармонізація вітчизняних стандартів з міжнародними та європейськими: стан та проблеми / В. В. Дятлова ; Донец. держ. ун-т упр. // Актуальні проблеми регулювання та розвитку зовнішньоеконом. Діяльності. - 2008. — Т. 9, вип. 104. — С. 60—67.
4. Дженіс Хук, ОпраМагана, Йонгі Кім «Захисні комбінезони: оцінка дизайн одягу і пристосування» Деп. в ІНИОН15.02.02, №139876. Vol . 9 Вип: 1.,ст. 134-135
5. Джессіка Баркер, Кетрін Блек «Балістичні жилети для поліцейських (спецодяг)»Деп. в ВІНИТИ 13.06.02, №145432. 07/2009; ст. 59-69
6. Директива № 89/391 / РАДИ ЄС «Про введення заходів, що сприяють поліпшенню безпеки та гігієни праці працівників на виробництві» [(Люксембург, 12 червня 1989 року)

7. Технічний регламент Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2008 р. N 761; Технічний регламент Затверджений Наказом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України від 06.02.2014 року № 116 / Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 квітня 2014 р. за № 417/25194

8. Юнг-Рим Чжон, Су-Мин Ён, Джун-ХоЧанг, Хи-Чон Ви, Хи-Юн Ким «Розробка і застосування системи Ергономічна оцінка для функціонального одягу: Оцінка вогнестійких одяг та ідентифікації проблем проектування» 01/2007; 26 ст. 211

9. Міністерство економіки і розвитку торгівлі в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://eco.com.ua/sites/eco.com.ua/files/lib1/konf/>.

10. Національне агентство з акредитації України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naau.org.ua/struktura-nacionalnoyi-sistemi-akreditaci/>.

СОСТОЯНИЕ СИСТЕМЫ ТЕХНИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ОДЕЖДЫ СПЕЦИАЛЬНОГО НАЗНАЧЕНИЯ В УКРАИНЕ

АРТЮХ Т.М., САВИЦКАЯ Л.И.

Национальный университет пищевых технологий

Цель. Исследовать и проанализировать актуальные проблемы реформирования системы технического регулирования спецодежды и средств индивидуальной защиты в Украине и на международном уровне.

Методика. В статье использованы методы исследования стандартизации процессов.

Результаты. В работе исследованы вопросы развития системы технического регулирования продукции специального назначения в частности спецодежды и средств индивидуальной защиты.

Научная новизна. Определены структурные связи элементов системы технического регулирования спецодежды и средств индивидуальной защиты в Украине.

Практическая значимость. Исследован уровень гармонизации стандартов в производстве средств индивидуальной защиты и установлено, что стандартов ГОСТ значительно более ДСТУ EN.

Ключевые слова: *спецодежда, средства индивидуальной защиты, система технического регулирования, метрологии, оценки соответствия, стандартизация.*

STATE OF TECHNICAL REGULATION CLOTHING SPECIAL IN UKRAINE

Artyuh T.M., SAVITSKA L.I.

National University of Food Technologies

Purpose. Investigate and analyze topical issues of reforming technical regulation clothing and personal protective equipment in Ukraine and internationally.

Methodology. The paper used methods standardization process.

Findings. This paper investigated the development of technical regulation of products including special purpose clothing and personal protective equipment. Deals with the requirements for the quality of materials and supplies clothing.

Originality. The structural elements of the communication system of technical regulation clothing and personal protective equipment in Ukraine.

Practical value. The level of harmonization of standards in the manufacture of PPE and found that GOST is much more than ISO EN.

Keywords: *clothing, personal protective equipment, technical regulations, metrology, certification, conformity assessment, standardization.*